

Tóth honvédek véres harcai Erdélyért. (1917.)

A következő sorok az erdélyi háború utolsó nagyjelentőségű fejezetéhez, a marasestii oláh előretörés megállításához — 1917 augusztus havában — akarnak néhány adatot szolgáltatni. A háború e fejezete, úgy látszik, részleteiben még nem eléggé tisztázott ahhoz, hogy a magyar hadtörténelemben azt a helyet foglalhatná el, amelyet megérdemel. Legalább is vitéz Nagy Vilmos művének¹ idevonatkozó részei a szóban forgó harcokban résztvettek számára elárulják, hogy a kiváló szerző inkább egyéb háborús tapasztalataira és mélyreható stratégiai ismereteire támaszkodik, mint a rendelkezésére álló adatok tömegére, mikor e harcok lefolyását s jelentőségüket méltatja.

Általánosan ismert dolog, hogy az oláh hadiszíntérnek azon a szakaszán, amely az erdélyi határhegyek és a Szeret folyó közé esik, 1917 júliusában jelentős fordulat következett be. A frontszakaszra olyan oláh csapatok kerültek, amelyeket a háború első felének lesújtó tapasztalatai után kivettek a harcvonalból s francia és orosz tisztek és altisztek vezetése alatt 6—8 hónapon át képeztek ki, a világháború igényeinek megfelelően. Ezek az oláh „elite-csapatok” alkották a gerincét annak a nagy arányokban tervezett támadásnak, amelynek végső célja Románia felszabadítása és Erdély végleges elfoglalása volt.

A július 24-én megindult támadás valóban olyan eredménytelennel járt, aminőről az oláh hadtörténelem sem azelőtt-ről, sem — a Budapestre való „dicsőséges” bevonulást leszámítva — későbből sem számolhat be.

A Putna folyótól a Casinului hegységig terjedő frontszakaszt, amelyen az 1. cs. és kir. lovashadosztály, a 8. hegyvidandár s a 218. német gyaloghadosztály állott, sikerült betörniök s hadvezetőségünket pillanatnyilag igen kényes helyzetbe hozniok.

A könnyen végzetessé válható további előretörés megakadályozása és a kellemetlen csorba kiköszörülése céljából került a 57. honvédhadosztály a Tölgyesi-szoros tájékáról e

¹ A Románia elleni hadjárat. 2. kiadás Bpest 1924.

frontszakaszra. A hadosztályról Nagy Vilmos is megállapítja, hogy „az arcvonal többi részén pedig a 57. és a 117. német honvédhadosztály csapatai állottak őrt Erdély határán és akadályozták meg a románokat abban, hogy a lábukat Erdély földjére ismét betegyék...”,² ám a frontszakasz harcainak leírásából kivehető, hogy az „őrállítás” egyes fázisaira vonatkozólag adatai szerfelett hiányosak s amit a hadosztállyal kapcsolatban mond, azt főként a front egyéb szakaszaira vonatkozó adataiból következteti. Ily módon mondani valói a hadosztályt illetőleg természetesen színtelenebbek, mint ott, ahol részletes források álltak a rendelkezésére.

A harcok fontossága azonban kétségtelenül megokolja, hogy a hadosztály szerepét — amennyire ez ma egyáltalán lehetséges — tisztázzuk. Részben azért is, mert egy olyan hadosztályról van szó, amelynek kiegészítő kerülete ma legnagyobb felében megszállott területre esik s nem árt megörökítenünk azokat az időket, amikor a nyitrai vidéki tót a székkellyel egy áldozati kehelybe csorgatta a véré, részben pedig azon tanulságok miatt is, amelyek e harcokból a jövő nemzedék okulására levonhatók. Magam, sajnos, nem vállalkozhatom az egész hadosztály szerepének ismertetésére. Adataim mindössze egy ezredre, a nyitrai 14. honvédgyalozezredre, azaz a szóban forgó frontszakasz két igen fontos pontján történt eseményekre vonatkoznak. Tanácsos volna azonban, ha a pozsonyi 15., a trencsényi 15., valamint a soproni 18. honvédgyalozezred szerepét a bennük harcolt bajtársak megörökítenék, mielőtt egykorú feljegyzéseiket s emlékeiket elmosná az idő. Én az eseményeket részben a 14. honvédgyalozezrednek vitéz Németh-Deisler Károly tábornoktól kiadott háborús története,³ részben pedig saját egykorú feljegyzéseim alapján fogom vázolni. A vázlat célja, hogy részben alátámassza, részben kiegészítse azokat a megállapításokat, amelyek e harcokkal kapcsolatban Nagy Vilmos könyvében olvashatók.

*

*   *

A 60. és a 65. gyalozezred ezredünket Borszék előtti állásaiban július hó 28—29-ének hajnalán felváltván, az egyes zászlóaljokat mótóros kocsikon s az erdei kisvasúton Maros-hévízre szállították. Innen vasúton utaztunk Sepsi—Bükszád—Bálványosfüredre, ahol teherautóra szálltunk s gyors iramban megindultunk Ojtoz felé. Ez az autótúra, azt hiszem, minden résztvevőnek felejthetetlen emléke marad. Nem-

² Nagy Vilmos, i. m. III, 20. l.

³ A volt m. kir. nyitrai 14. honvédgyalozezred története. I—II. Budapest 1927—1928.

csak azért, mert az úton újjnyi vastagon ragadt ránk a por, amely a ruhán keresztül is úgy betömte pórusainkat, hogy alig győztük lesűrölni magunkról, nem is annyira a csodálatos tájképek miatt, amelyek mellett elrobogtunk, hanem főképen annak a fogadtatásnak okából, amelyben az útmenti falvak magyar, székely és oláh lakossága részesített bennünket. A rémhír, hogy Marasestinál áttörték a németeket, útközben százszorosan megnövekedve, futótűzként terjedt el Erdélyben. A Kézdi-medencében levő katonai parancsnokságok lázas igyekezettel csomagoltak, hogy az esetleges visszavonulási parancs ne találja őket készületlenül s a polgári lakosság az elkövetkező borzalmaktól rémült arccal nézte a katonaság készülődéseit. Mikor e szerencsétlenek meglátták a katonákkal megrakott közeledő autókat, kiszaladtak elének a falvakból, lázasan újságolták a rettenetes szerencsétlenség híret s még lázasabban érdeklődtek kilétünk s útunk célja felől. Ez utóbbit ugyan maguk is kitalálhatták az összefüggésekből — éppúgy mint mi, akik a marasestii áttörésről tőlük értesültünk először, — de mégis jól esett nekik hallani, hogy „igen, odamegyünk.“

Mikép futott szét oly gyorsan az örömhír, hogy „jönnek a honvédek“, örök rejtélye marad a tömeglélektannak; kétségtelen azonban, hogy végig a Kézdi-medencén mindenféle jóval várt már bennünket a falvak népe. A hír a szorongó lelkeket hihetetlenül felvillanyozta. Férfiak, nők, gyermekek sírva-nevetve nvujtották és dobálták fel autóinkba a kenyeret, sonkát, szalonnát, gyümölcsöt, sajtot; útunkra és reánk szórták kertjük minden virágát s az öröm önkívületében csókolták a kezét annak, akinek elérhették. A vastagon rátapadt portól szoborszürkére merevedett arcunkon nem igen látszhatott a meghatottság. A háború harmadik évének végén szívünk sem volt már túlságosan hajlékony az elérzékenyülésre — hiszen annyi bajtársunkat láttuk már mellettünk el-esni s annyi testvérünket temettük már el könnyezés nélkül —, de a legkérgesebb lélek mélyén is megfogamzott az az elhatározás, hogy inkább ezer halál, de ez a nép ne lásson többé ellenséget.

A következmények megmutatták, hogy ez az elhatározás, ha nem nyilatkozott is meg ünnepies frázisokban, véresen komoly volt.

Ugyanaznap (július 29-én) este — ki végig autón, ki meg Berectől kezdve gyalogmenetben — beérkeztünk Ojtozra, ahol megtisztálkodtunk s a torkunkra ragadt port meleg feketekávéval öblítettük le. Vacsorázni nem igen akaródzott, hiszen az egész úton tömtek bennünket a derék erdélyiek.

Amit aznap este s másnap reggel indulás előtt az előttiunk levő helyzetről megtudtunk, igazán nem volt szívvidító.

Hivatalosan is értesültünk róla, hogy a frontot — légvonalban számítva — körülbelül 35 km szélességben és 25 km mélységben áttörték az oláhok s a 218. német hadosztály megmaradt csapatai déli irányban vonulván vissza, a Casinuluitól délfele mintegy 20 km-nyi rés nyílt, amelyet most az 5. huszárezredből alakított táboriőrs-vonal biztosít. A táboriőrs-vonal pontos helyéről, valamint az ellenség előnyomulásának méreteiről semmi hírünk se volt, miután az ellenséggel való érintkezést visszavonulásunk közben elvesztettük. Egyedül azt tudtuk biztosan, hogy a Casinului még a kezünkben van s az oláhok legmesszebbre Putna-vasútállomásig jutottak előre.

Miután a Casinuluitól 82. (székely) és 69. gyalogezred csak emberfeletti erőfeszítések árán bírta feltartóztatni az oláhok sorozatos támadásait: két zászlóaljunk a Casinuluitól indult, a harmadik a Clabucul hegységen át nyomult előre — egyelőre — az ellenséggel való érintkezés céljából.

A helyzet rendkívüli komolysága ránehezedett a legutolsó emberre is. A honvédek abból, amit útközben láttak, valamint a kiosztott konzervekből s nagymennyiségű lövészerből és egyéb csalhatatlan jelekből következtettek, a tiszteknek pedig elég volt egy pillantást vetni a térképre.

Ila az oláhok elért kedvező helyzetüket ki tudják használni — a Casinuluitól irányuló támadásaik pedig azt bizonyítják, hogy ki akarják használni — s nekünk nem sikerül az előretörést megállítanunk, egész frontunk a legváltáságosabb helyzetbe kerül. A már megkezdett irányban való továbbmenni oláh előnyomulás ugyanis annyit jelent, hogy az egyik oldalon a hátába kerülnek Focsani előtt álló seregeinknek, a másik oldalon pedig benn vannak újra Erdélyben⁴ s legelső eredményül kétségbeesett helyzetbe hozzák mindama csapatainkat, amelyeknek egyetlen visszavonulási útja a sósmező-ujtozi út. Feltéve, hogy a hegyes-völgyes terep hátráltatja hadmozdulataikat, két-három nap még ebben az esetben is elégséges ahhoz, hogy a marasestii áttörés beláthatatlan következményekkel járjon. Hiába próbáltuk magunkat azzal a fölénykedő lenézéssel vigasztalni, amely Erdély megtisztítása során az oláh katona hadi érdemeivel szemben akaratlanul is kialakult bennünk. Mindenki érezte, hogy annak az oláh hadseregnek, amely a németeket ily módon át bírta törni, egészen másnak kell lennie, mint aminőhöz eddig hozzászoktunk. A hangulatra s az oláh katona értékelésére jellemző, hogy elterjedhetett és hitelre találhatott az a hír, hogy az áttörést nem is oláhok, hanem oláh egyenruhába bújt franciák hajtották végre.⁵

⁴ Ujtoztól mindössze 15 km-re állhattak!

⁵ E hírnek valami alapja valóban volt is. Utóbb kiderült, hogy

Meglehetősen komoran búcsúztunk el tehát barátainktól, mikor megtudtuk, hogy az ezred kettéválk.

*   *

A Casinuluit védő csoport augusztus 1-én és 2-án került harcba, felváltván a teljesen kimerült 69. gyalogezredet. A „vonal”, amelyet védenie kellett, egyáltalán nem volt kiépítve. A 80—100 lépésre levő ellenség előtt, úgyszólván állandó pergőtűzben és folytonos rohamok közben fizikai lehetetlenség volt a technikai berendezkedéseket elvégezni; annál is inkább, mert a sziklás talajon való állásépítéshez olyan felszerelésre lett volna szükségünk, aminővel, sajnos, nem dicsekedhettünk. Ilyenformán fedezőkül az egyébként csaknem teljesen áttekinthető terepen egy-egy szikla, ledőlt fátörzs, vagy a fejünk elé kotort köves föld szolgált. Csak itt-ott sikerült valamelyes, nagyon szerény igényeknek megfelelő árkot ásni a más talajra szánt gyalogsági ásóval s napok teltek el, míg az egyes árokrészek a teljesen nyílt tereprészekeken összeköthetők lettek.

A folytonos tűzben nagy nehézségekkel járt a rajvonal élelemmel való ellátása is. Az egyik résztvevő naplója erről így ír:

„Ezen a napon (augusztus 4-én) kaptunk először az állásokban két nap után étkezést, de az is csak egy napos főtt húsból állott, mert a leves és főzelék, mire előrejutott, megsavanyodott és élvezhetetlenné vált. Félttem, hogy legénységemre a legválságosabb pillanatban nem fogok számíthatni, mert az éhségtől, a nagy melegtől és a hullák bűzétől ragályos betegségek ütnek ki. Vízet pedig olyat ittunk, amelyben napok óta hullák heverték.”⁶

Ilyen körülmények között kellett embereinknek egy hétig kitartaniok, amely idő alatt naponta legkevesebb két-három, pergőtűzzel és aknázással bevezetett, mélytagozású rohamot vertünk vissza. Volt azonban olyan nap is, hogy ötször rohant meg bennünket az ellenség.

A pergőtűz minden alkalommal pontosan irányzott és hatásos volt. A tüzelést francia tüzérmegfigyelők vezették, akik a pergőtűz alatt, sőt a rohamok közben is telefonukkal és térképeikkel állandóan a két vonal közt tartózkodtak, egy-egy bokor, vagy kőszikla mögött bujkálva.

A tüzéség hatásáról egyik naplóban ezt olvashatjuk: „Iszonyú látvány volt a súlyos sérülések, továbbá a fák

ezeket az oláh csapatokat több, mint féléven át készítették elő a támadásra francia és orosz tisztek és altisztek, akik a támadásban is résztvettek.

⁶ Németh—Deisler, i. m. II. 129. l.

ágain lógó emberi roncsok és a gazdátlan, földön heverő emberi végtagok tömege. Könyörgő, nem is emberi alakoknak látszó, megcsonkított harcosok rimázkodnak, hogy mentsük meg őket. Lehetetlen leírni azt a borzalmas hatást, amelyet az ellenség tüzésége okozott. Élénken él még emlékezetemben, hogy egy 69-es szakaszvezető, midőn meglátta, hogy jobb lágyékán a belei kicsüngnek, megőriült és puskájával a szájába löve öngyilkos lett. Egy másik 69-es gyalogos, kinek jobb lapockáját teljesen szétrombolta egy gránátszilánk és a hátán keresztül látható lett vérhabos tüdeje, arra kér, hogy kötözzem be! Persze már csak percei vannak hátra! Megsímogattam elhidegülő arcát és így igyekeztem iszonyú kínjain könnyíteni, amíg ki nem lehelte lelkét.”⁷ Ez a leírás nem is az első vonalról, hanem a tartalékállásról szól!

Ugyancsak hatásos volt a puska- és géppuskatűz is. Valamennyi résztvevő ítélete megegyezik abban, hogy az oláh legénység feltűnően jól kezelte a puskát. A legkisebb célra a harc szüneteiben is azonnal lőttek s nem egy emberünk fizetett életével, vagy két-három sebbel azért, hogy helyzetét könnyelműen változtatta.

Az első rohamok alkalmával meglepett bennünket az oláh katonák magatartása roham közben. Hogy a legelső hatásos puskatűzre azonnal vissza ne forduljanak, ahhoz — őszintén megvallva az igazat — addig nem igen voltunk hozzászokva. Az első meglepetés után azonban hamarosan rájöttünk, hogy nem annyira az oláh katona lelki alkata változott meg, mint inkább a vezetés. Akár franciák, vagy oroszok, akár oláhok voltak a rohamok irányítói, kétségtelen, hogy vasfegyelmet tudtak tartani s embereik szemmel láthatólag respektálták parancsnokaikat. Megmaradt azonban az oláh katona pánikra való hajlandósága s a kézigránáttal és szuronnal szemben érzett borzongása. Csakis ennek köszönhetjük, hogy az egyenlőtlen feltételek mellett, mindig friss erővel végrehajtott rohamokat kivétel nélkül meg bírtuk törni.

Legkritikusabb volt a helyzetünk augusztus 4-én. Tűzér megfigyelőink, a hajnali órákban, az oláh vonalak mögött észlelhető csapatösszevonásokat jeleztek, amelyeket hiába próbáltak ágyútűzzel megzavarni. A hajnali mozgásnak a nap folyamán két erős támadás lett a folytatása. Az elsőt a délelőtti órákban intézték ellenünk, igen hatásos ágyú- és aknatűz segítségével. A három hullámban megindult rohamot azonban rövidesen sikerült visszavernünk. Szerencsés pillanatban kezdett lövegtűzünk, valamint puskáink és géppuskáink ugyanis, mindjárt a megindulásakor olyan réseket

⁷ Németh—Deisler, i. m. II, 152. l.

vágtak a rohanók közt, hogy az épen maradtak jobbnak látták a fele útról visszafordulni.

A véres kudarc még nagyobb erőfeszítésre ösztönözte a támadókat. Délután $\frac{1}{2}$ óra tájban erős zivatar és jégeső támadt s ugyanakkor az oláh tűzéréség is megkezdte működését. Körülbelül egy óra hosszat tartott a hamarosan pergőtűzzé erősödő előkészítés, amelyet 28-as aknavetők és gépfegyverek is támogattak. Majd rohamra indultak a gyalogosok hullámai, minden eddigit meghaladó tömegekkel. Elkésve kezdett lövegtűzünk ez alkalommal, sajnos, már nem tudott a reánk rohanókban jelentékenyebb kárt tenni, puskáink és gépfegyvereink pedig hiába tüzesedtek át az állandó tüzeléstől, hogy a rohamot megállítsák. Így a támadás visszaverése a kézigránatokra és a szuronyokra maradt. Elkéseredett kézitusa indult meg tehát, amelyben embereink haláltmegvető bátorsággal küzdöttek az állásainkba behatolni akaró tömegek ellen. A nagy számbeli különbség mellett, nem lehet csodálkozni rajta, hogy egyik századunknál az ellenségnek sikerült állásainkba betörnie. Hogy emiatt az illető századot nem érheti szemrehányás, azt a naplóírók mindegyike megállapítja. A század különben az ezrednek afféle mintaszázada volt: mindenkor a legkockázatosabb vállalkozások végrehajtója s a legnehezebb állások elfoglalója. Legénysége, a legutóbb jötteket leszámítva, az utolsó emberig — legtöbbször kétszer-háromszor kitüntetett, viharedzett katonára. A század gondolkodására jellemző, hogy a kitüntetések helyett — amíg ezt a hadvezetőség el nem tiltotta — minden embere a század jelvényét, az ezred és a század számával el látott halálfejes jelvényt hordta a bal mellén.* A század ekkori parancsnoka H . . . zászlós, az ezred egyik legbátrabb fiatal tisztje volt, aki a porosz harcos éremtől az arany vitézségi éremig minden harctéren megszerezhető kitüntetést megszerzett s akiről az esettel kapcsolatban az egyik résztvevő a következőket írja: „Mint egy sérthetetlen félisten járt-kelt a legnagyobb ágyú- és puskatűzben. Ő nyújtotta az utolsó vígaszt haldokló hőseinknek, ő adta az első segélyt sebesült honvédeinknek, ő volt az, aki lelkesítő szavaival magához hasonlónak tette a küzdő hősokeket: minden pillanatban készekké a hazáért meghalni.”⁹

Elképzelhető tehát, hogy a századnak azon a szakaszán, ahol az ellenségnek sikerült behatolnia, csak halottak védtek vonalainkat!

Már-már elveszettnek látszott minden, amikor a kevésbbé

* Sokan őrizzük még féltett kincsékként ezt az egyszerű pléhjelvényt, amelyet a század mindenkor parancsnoka „adományozott” a századbelieknek a tűzkeresztség után!

⁹ *Németh—Deisler*, i. m. II, 134. l.

megettépázott szomszéd század parancsnoka, N... hadnagy, észrevevén a kétségbeejtő helyzetet, beleavatkozott az események folyásába s tucatnyi tartalékát ellentámadásra vitte.

Az állásainkba betört oláhok, az erélyes rajtázással rajtuk üttött szakasz erejét túlbecsülve, megtorpanak s támadás helyett védekezni kezdtek. Félelmetes gyorsasággal és elkésredett dühvel dolgozó embereink szuronyainak azonban nem sokáig állhattak ellent s tanácsosabbnak látták megfordulni s vad futásban keresni kétes menedéket.

A pillanatnyi pánikot az egész roham sorsát eldöntő lépésre használtuk fel. Embereink az egész arcvonalon, ott is, ahol az oláhok nem értek még szuronytávolságig, felugrottak s támadó szuronyharcba bocsátkoztak. Inkább vakmerő fellépésünkkel, mint reális erőnkkel rövidesen sikerült is az oláhokat menekülésszerű visszavonulásra kényszerítenünk s üldöző puska-, géppuska- és ágyútűzzel teljesen szétvernünk. A visszaözlés olyan rendetlenül történt, hogy az oláh katonák egymást lökdösték fel s szúrva-döfve egymás holttestén keresztül igyekeztek állásaikba eljutni.

Az ellentámadást végrehajtó század parancsnoka, akinek lélekjelenléte és haláltmegvető bátorsága a már-már diadalmas oláh roham sorsát megfordította, halálos sebet kapott. Régi, hűséges bajtársunkat s az ezred egyik legjobb tisztjét veszítettük el benne, aki az 1916-os lucki áttörés borzalmaiban s azóta is számtalanszor dobta kockára a maga életét, hogy a harci helyzetet s bajtársait megmenthesse. Ez ideig épen került ki a legnagyobb veszedelmek közül is, zászlóaljának utolsó nagy harcában azonban elfogadta áldozatát a Gondviselés! Miután csak napok mulva halt meg, végső óráit és halálküzdelmét még megkönnyítette az a tudat, hogy áldozata nem volt hiábavaló. A Casinului és a becsület a mienk maradt!

A vérbefúlt roham utáni szélesöndet arra használhattuk fel, hogy a beállott szürkületben s az éj folyamán halottainkat és sebesülteinket elszállíttassuk s az állások veszélyesebb pontjai elé spanyoltövist helyezziünk.

A hét folyamán visszavert rohamok erejéről elképzeltető fogalmat nyújt az a körülmény, hogy állásaink előtt a szó szoros értelmében ezrével heverték az oláhok hullái. Ezek, a perzselő augusztusi napon — előbb megfeketedve, aztán hihetetlen mértékben felpuffadva — néhány óra alatt omlásnak indultak s olyan förtelmes bűzt árasztottak, hogy embereink kínjukban felvették a gázálcot, hátha azon keresztül nem szűrődik át a kibírhatatlan hullaszag.

A harcok természetesen a mi oldalunkon is rendkívül súlyos áldozatot követeltek! Megsebesült egy zászlóaljparancsnok, megsebesült és elesett a tiszteknek és a legénység-

nek körülbelül fele. Sőt az egyik géppuskásszázad, amelynek 98 kezelő embere ment a rajvonalba, kivonásakor mindössze 30 emberével tért vissza.

Annak magyarázatára, hogy embereink a rettenetes helyzetben igazán az utolsó lehelletükig kitarítottak, az egyik napló a következőket jegyzi meg: „Lúdtuk valamennyien, hogy a Magura Casinului feladásával az egész ojtozi szorost elvesztettük volna.“¹⁰

* * *

Mikor a M. Casinului pokla már elviselhetőbbé vált, elkövetkezett a megpróbáltatások ideje a 14. honvédgyalogezred másik felére is.

Ez arra volt hívatva, hogy a 9. német hadsereg részéről Focsani előtt augusztus 6-án s a Gerok-csoport részéről az ojtozi völgyben Herestrau ellen augusztus 8-án meginduló nagyarányú támadásunk idejére a 2. oláh hadsereget lekösse s megakadályozza, hogy a marasestii áttörés további folytatása céljából itt álló oláh csapatrészek a frontról északra, vagy délre elvonassanak. Ezzel a feladattal nyomult elő a Clabuculon keresztül harmadik zászlóaljunk, amelyhez augusztus 7-én — a Casinuluiról való kivonás után — aránylag épen maradt első zászlóaljunk is csatlakozott.

Az ellenséggel az 5-ös huszárok táboriőrsvonalán áthatolt járőreink jutottak érintkezésbe, miután szétugrasztották az előrelépő oláh járőröket. Az ellenség főerejének megállapítása végett augusztus 3-án és 4-én két különítmény ment ki erőszakos felderítésre. Az első a fél hadosztály-rohamszázadból állott, amelyhez egy ezredbeli járőr csatlakozott, a másodikat pedig a 14/III. zászlóalj rohamszakasza és hat gépfegyver alkotta. Ezek jelentései nyomán a zászlóalj az ellenségtől megszállva tartott Limba-Vecina magassalattal szemben foglalt állást.

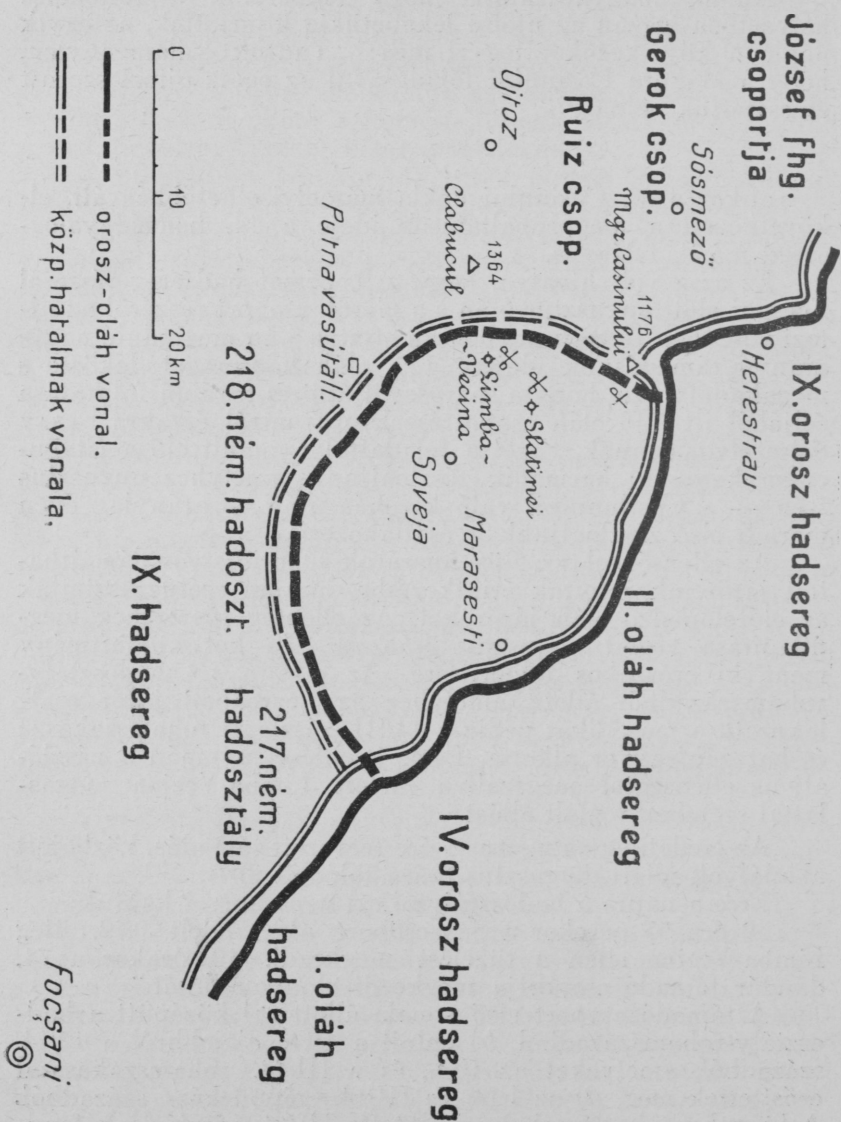
Az eredetileg augusztus 5-ére tervezett támadás, közbejött akadályok miatt, augusztus 8-ára tolódott el.

Erre a napra a hadosztálytól ezt a parancsot kaptuk:

„9 óra 55 perckor a Say-csoport alá rendelt 9/12. üteg Limba-Vecina ellen a tüzelést megkezdi. 10 órakor a 74. dandár támadó csoportja megkezdi előnyomulását.“

A támadó csoport első vonala állott: a) középiütt a hadosztály-rohamszázadból, b) balról a 4/14., c) jobbról a 12/14. századból, amelyeket az 1/14., és a III/14. rohamszakasszal erősítettek meg, d) az I/14. és III/14. géppuskás-századból. A következő hullámokat az I/14. és III/14. zászlóaljak fennmaradó századai alkották.

¹⁰ Németh Deisler, i. m. II, 152. l.

A vállalkozás nem a legjobb auspiciumok közt indult meg. A vonalban levő gyalogszázadok tisztikara és legénysége egyaránt határozottan kételkedett a felderítés helyességében. A helyszíni benyomások alapján ugyanis az a vélemény alakult ki, hogy a felderítő különítmények „előretolt oláh állása” nem egyéb, mint egy erősebb táboriőr, a főállásnak jelzett vonalrész pedig valójában egy előretolt körtámaszpont, amely mögött, álláspontunkról be nem látható helyen, kell lennie a főállásnak. Ennek következtében hangossá vált az a meggyőződés, hogy a táboriőr és az előretolt állás megvételére oktanul olyan erőt szándékozunk tűzbe vetni, amelyre az események további során lenne szükségünk.

Kedvezőtlen hatást szült a rohamszázaddal egy vonalban való támadás és roham is, amely rohamszázadnak tisztikarát és legénységét s ennek következtében teljesítőképességét az ezredbeliek nem ismerték és hangosan kifejezett bizalmatlansággal nézték.

Főként a tisztekre hatott nyomasztólag az a körülmény, hogy — a térképek megbízhatatlansága miatt?? — a különböző oldalról kapott jelentések az egyes hegyek neveit — nem is beszélve az egyes hegygerincekről, vagy apróbb emelkedésekről — állandóan összekeverték. Az egyik jelentés a Resboiuion észlelte azt, amit másik a Chinusuról, Slatineiről, vagy Limba-Vecináról állított. Ez a vállalatra indulókat életbevágóan nem érdekelte ugyan — az ő feladatuk volt az előttük levő hegy elfoglalása, bármi legyen is a hegy neve — de a zavar, amint ezt a hozzáfűződő gúnyolódó megjegyzések bizonyították, mégis csak nyugtalanító hatással volt.

A legnagyobb részben megokolt elkeseredés, amellyel a vállalatba indultunk, később egyáltalán nem hatott károsan. Az ezred tisztjei és legénysége, évek során át a háborúszkodásnak minden csinját-binját kiismerték s afféle „háborús rutinmunkásokká” váltak, akiket érzelmi szempontok a rábízott feladatok teljesítésében nem igen zavarhattak többé, legfeljebb, hogy elkeseredésükben még nagyobb teljesítményekre voltak képesek, mint különben.

Sokkal komolyabb aggodalmakra adott okot az úgynevezett „pergőtűz”, amelynek hivatása lett volna az ellenséget szuronyainkra előkészíteni. Nagyon gyér lövegtűzünk becsapódásai ugyanis egyáltalán nem jelentkeztek ott, ahol joggal várhattuk volna. Ennek következtében kialakult az a vélemény, hogy a tűzérek Limba-Vecinája valószínűleg másutt van mint a miénk. Annyi bizonyos, hogy a „pusztító” „pergőtűz” egész ideje alatt, az ellenség állandóan és nyugodtan géppuskázta rohamra készülődő csapatainkat.

Azonban a parancs — pláne az ellenvetések után is fenn-tartott parancs — parancs! A roham tehát pontosan az elrendelt időben megindult.

Hamarosan bebizonyosodott azonban, hogy az előzetes aggodalmak nagyon alaposak voltak!

A rohamról az egyik napló ezt írja:

„Az ellenség meg nem rendített erős tüzelése közepette indultunk tehát — mint ez később kiderült — 400—500 lépés távolságról. A felderített ellenséges táboriőrs ugyanis ellenállás nélkül visszavonult a mögötte levő, gyalogsággal és géppuskával megrakott, kitiünően kiépített oláh körtámaszpontba. A halált megvető bátorságnak és fegyvelmezettségnak kevés szebb példáját adta a világháborúban ezredünk legénysege és tisztikara, mint ennek a rohamnak végrehajtásánál. Nehezen kapaszkodva, a teljes mértékben hatásos ellenséges puska- és géppuskatűzben, amelynek zajában észre sem vettük az oláh tűzérsgnek tartalékainkra irányított tüzét, gyorsan és teljes rendben érték el a körtámaszpontot, amelynek megszálló csapata 50—40 lépésnyire várta be rohamunkat és azután öklével fenyegetőzve, szuronyaink és kézigránáink elöl a főállásba szaladt vissza.”¹¹

A roham, a tartalékállásból nézve, valóban fejedelmi látvány volt! A majdnem két kilométernyi arcvonalat elfoglaló három század és két géppuskásszázad csaknem kiigazodva feltartóztatlanul szaladt előre, maga után vonván a következő rohamhullámokat. Ennél történelmi festménybe kívánkozóbb rohamot a legvénebb háborús farkasok sem igen érhettek meg! A nagyrészt fedetlen kapaszkodón az oláh puska- és géppuskatűz irtózatos pusztítást végzett a támadó sorokban, az épen maradtak azonban, mintha semmi sem történt volna, mentek tovább, előre! A rohamszázad és a gyalogszázadok versenyeztek abban, hogy minél félelmeőbb harcosoknak bizonyulhassanak. S a roham élén mindig elől, messze kimagaslóan, mint valami legendás hős, a rohamszázad parancsnoka, L... főhadnagy.

Azelőtt egyáltalán nem ismertük őt, azt sem tudtuk, melyik ezrednél szolgált eredetileg — sőt az elhamarkodott-nak vélt vállalattal szemben érzett ellenszenvünket s a rohamszázad teljesítőképessége iránti — nem egészen megokolt — kételyeinket reá is átvittük. Ezzel az első bemutatkozásával azonban, amely neki, sajnos, utolsó szereplése volt e földi életben, egy csapásra meghódította a legmogorvább és legbizalmatlanabb csatafarkasok szívét is. Egyszerre megértettük, hogy ő is egy közülünk: osztályosa és szenvedő végzője annak a kegyetlenül nehéz feladatnak, amit rajvonul-

¹¹ *Német—Deisler*, i. m. II. 141. l.

szolgálatnak neveznek. Nem volt többé „előkelő idegen“, nem volt többé „kiváltságos“ „úr“, aki „a mi vérünkön fityegőket gyűjt“: „bajtárs“ volt, övéi védelmében vérengző és vérző, megtépázott ordas farkas, mint mi, akik fogvicsorgatva neveltünk és káromkodva imádkoztunk. Feszülten figyeltük hát szürke acélsajakját, mint gladiátor-testvérünkét, akit a fenevadak elé dobtak az arenába, hogy öljön, vagy megölessék.

Így érte el az első hullám a körtámaszpontot, amelyen gyorsan áthaladt, nyomában a második hullám — aztán egyszerre felbomlott a rend és irtózatossá zűrzavar támadt az elfoglalt állások körül.

Az a látvány ugyanis, amely itt a rohanók szeme elé tárult, a legegyszerűsebb jóslásokat is messze felülmulta.

Az előretolt állás mögött következett a főállás, amelyről a felderítés semmit sem tudott.

„Ezen főállás több soros drótkadállyal, túltömött megszálló erővel és géppuskával a körtámaszpont fennsíkját, 80—100 lépés széles, meredek lejtőjű völgy tulsó oldaláról, a fennsíknál magasabb színtről ékalakban fogta két oldalról tűzbe.“¹² Valószínűleg sajátságos alakjáról kapta a hegy a Limba-Vecina: „Szomszéd-(hegy)-nyelv“ nevet.

A főállás, mielőtt a körtámaszpont megszálló ereje bevonult, természetesen pokoli tűzzel árasztotta el a fennsíkra feljutott csapatainkat. Ezek meglepetése és rémülete elképzelhető.

„Az örületes erővel reánk zúdított tűz pusztító hatását növelte még az a körülmény is, hogy a fennsíkon mindhárom rohamoszlop, sőt az I.15. zászlóalj néhány százada is, összekeveredett egymással. Sebesültek, halottak, helyüket nem találó 7—8 különböző századhoz tartozó, előretörő, visszazönlő, fejvesztett emberek fetrengtek, gomolyogtak egymás hegyén-hátán a legerősebb idegeket is próbára tevő kaoszban. Apokilaptikus írók körülbelül ilyennek képelték el az utolsó ítéletet!“¹³

A vérfagyasztó meglepetés hatását betetőzte a roham század parancsnokának eleste, akit a fennsíkon úgyszólván elsőnek találtak fejen és szíven az ellenség golyói.

Parancsnoka eleste után iszonyú pánik vett erőt a roham század emberein. A rohamban résztvettek véleménye szerint a pánikot az is elősegítette, hogy a roham századba sokan osztatták be magukat olyanok (tisztek is!), akik — egyébként a hadosztály békésebb alakulatainál teljesítvén szolgálatot — most kerültek életükben először tűzbe s a rendkívüli helyzetben kelleténél jobban elvesztették a fejüket. Az bizonyos,

¹² Német—Deisler, i. m. II. 141. l.

¹³ Német—Deisler, i. m. II. 141. l.

hogy ebben az állításban nagyon sok a túlzás. A „rajvonalbaka“ az egész háború alatt határozott antipátiával nézte a kiváltságosokat, akik — meggyőződése szerint — csak azért, hogy kitiüntetések szaporítására ürügyet szerezzenek, olykor-olykor — természetesen inkább passzív, mint aktív módon — vendégszerepeltek a rajvonalba, amelyet ő dühös büszkeséggel a magáénak vallott. E kiváltságosok közé sorozta megalakulásuk után a „rohamcsapatokat” is, amelyek általában a vonal mögött tartózkodtak s csak egy-egy vállalat végrehajtása végett jöttek előre, hogy utánna azonnal újból hátra-menjenek. Azt sem tudjuk ma megállapítani, osztottak-e be a vállalat alkalmával a rohamszázadba nagyobb számmal olyanokat is, kik harc kiképzésük fogyatékosága miatt, válságos helyzetben csakugyan nem állhattak helyt — bármily bátrak és elszántak voltak is. Az azonban kétségtelen, hogy a zavar csakugyan a rohamszázadnál keletkezett s a pánik leküzdése nem a rohamszázad tisztjeinek kezdeményezésére történt.

Mikor a rohamszázad emberei rémületükben megfutottak, a helyzet határozottan kétségbeeséssé fordult. Nemcsak a fensíkra feljutott századok, hanem a hegyoldalban felfelé nyomuló további hullámok is megtorpantak. Már-már úgy látszott, „hogy a kavarodásból általános visszafutás lesz, amely esetben emberi számítás szerint senki sem menekült volna meg épen.”¹⁴

A roham egy résztvevőjének ezt a megállapítását, az általános helyzet ismeretében¹⁵ nyugodtan kiegészíthetjük azzal, hogy a már elkerülhetetlennek látszó általános megfutamodást szükségképen nyomon követte volna az ideiglenesen visszahúzódásra kényszerített oláhok előretörése. Ebben az esetben pedig — mivel a rohamban az arcvonalon rendelkezésre álló századok majdnem valamennyien részt vettek — az eseményektől megrendített, amúgy is gyöngye tartalék képtelen lett volna megakadályozni, hogy az oláhok az annyi vér árán tartott Casinuluinak, sőt a jobbról és balról támadásban levő csapatainknak is hátába ne kerüljenek.

Az általánossá vált rémület legválságosabb pillanataiban az első rohamhullámba osztott jobbszárny-század parancsnoka, D... hadnagy, kétségbeesett lépésre szánta el magát. A kezeiigyébe eső 20—25 emberrel hihetetlen gyorsan a megfutók elé a középre került — az első pillanatban azt hittük, hogy ő is a megfutamodást választotta, ami jobban kétségbeesített bennünket — s a visszaözlönköket puskatussal és szuronnal megállásra és visszafordulásra kényszerítette, majd a második és harmadik hullám új bátorságra kapott emberei-

¹⁴ Németh—Deisler: i. m. II. 141.

¹⁵ L. a vázlatot.

vel a támadást erős lendülettel előbbre vitte és újból betört az oláhok állásaiba. Ilyen módon a pillanatnyi veszedelem elhárult s a kétségbeesés újabb bizakodásnak adott helyet.

A rendkívül nehéz terepen a további előretörés azonban lehetetlenné vált s ezért a fennsíkon levő csapatok kénytelenek voltak az elért helyen magukat beásni. „Helyzetünk azonban még koránt sem volt kétségtelen. Bizonytalan eredetű s egyes csoportok visszavonulását elrendelő kősa „parancsok” következtében még egy néhányszor kellett erélyes közbelépéssel a visszafutókat elfogni és helyükre visszairányítani, ami természetesen újból és újból feléledő pokoli ellenséges tüzet vont maga után.”¹⁶

Az oláhok, akiknek szemmel láthatólag kínos volt, hogy az ellenség a Limba-Vecinán befészkelje magát, állandóan erős ágyú- és géppuskatűzben tartották a terepet s a nap folyamán többszörösen megkísérelték, hogy kivessenek onnan bennünket. „16 óra tájban a románok négy ízben kíséreltek meg elveszett állásaikat visszafoglalni”, azonban „minden ellentámadás véresen vissza lett verve s az elért vonalat teljes egészében szívósan tartottuk.”¹⁷

Ebben nagy segítségünkre volt tűzérsegiünk is, amelynek tüzét most már az első vonalban levők irányították. Hogy ez a tűz minő hatásos volt, annak bizonyosságát későbbi előnyomulásunk alkalmával láthattuk. Egyik századunk egyetlen helyen mintegy 70 hirtelen bekapart halottat talált az oláh állások mögött.

Ia azonban az oláhoknak kínos volt a Limba-Vecinán való jelenlétünk, százszorosan kínos volt az ott tartózkodás nekünk. A harc hevében készült fejtvédek a két oldalról reánk zúdított puska- és géppuskatűzben nagyon fogyatékos védelemnek bizonyultak. Mikor pedig a gödröket úgy-ahogy kimélyítettük, még mindig ott voltak a román ágyúk, amelyek állandóan lőttek bennünket s a nap folyamán két géppuskánkat is szétvetették a kezelőlegénységével együtt.

Embereink még újabb előretörés árán is szívesen szabadultak volna a kellemetlen helyről, ahol sebesültjeink kétféle sebet is kaptak egyszerre, sőt az egyik csodával határos módon épen maradt altisztünk köpenyét 19 golyó lyukasztotta át. A két vonal közt húzódó „V” alakú völgyet azonban, amelyek fatorlaszain, spanyoltövisein és kőszikláin keresztül még tűz nélkül is nehéz lett volna az áthatolás, éjjel-nappal állandóan öt géppuska lőtte, úgy, hogy legvakmerőbb tisztjeink és honvédeink minden ilyen kísérlete vérbe fulladt. A „halálvölgy” akadályai — ahogy embereink e völgyet elne-

¹⁶ Németh—Deisler: i. m. II. 142. l.

¹⁷ Németh—Deisler, i. m. II. 165. l.

vezték — az adott körülmények között emberileg leküzdhetetlenek voltak.

Bármily nehéz volt tehát a helyzetünk, egyedüli lehetőségként a fennsíkon való kitartás maradt számunkra s minden törekvésünk csak arra irányulhatott, hogy az ott tartózkodást valahogyan elviselhetővé tegyük.

Ennek azonban, az ellenséges tűzön kívül, egyéb súlyos akadályai is voltak. A nagy területen szétszórót, különböző alakulatokhoz tartozó, megrendült, össze-vissza kevert emberek közt rendkívül nehéz volt egységes terv szerint biztosítani a munkát. Az egyes századokat a rohamszázad parancsnokságával összekötő telefondrótok a pokoli tűzben a legnagyobbbrészt elszakadtak s a nappal folyamán reményünk sem lehetett arra, hogy az összeköttetést helyreállítsuk. Más oldalról viszont épen maradt néhány telefondrót, amelyen egyes századok hátrafelé saját parancsnokságaikkal fenn tartották az összeköttetést. Ilyenformán D. . hadnagy, a vállalat új parancsnoka, a fennsík elfoglalása után, csaknem kritikussabb helyzetbe került, mint a visszafutás megállítása-akor. Amilyen nehezen bírta intézkedéseit a fennsík különböző pontjaira eljuttatni, ép olyan nehéz volt megakadályozni, hogy az épen maradt drótokon az egyes századokat a legellentéteesebb parancsok elérjék. S a rendkívüli nehézségek és pokoli zűrzavar közepette ez a tisztünk egyik legklasszikusabb példáját adta az ezredben általánosan ismert és elismert nagyszabású emberi és katonai képességeinek.¹⁸

A helyzetnek csodálatos élességgel való felismerésében megfeszült idegekkel, de félelmes biztossággal és nyugalommal adta ki megfellebbezhetetlen intézkedéseit s azok végrehajtását rendre, rangra és egyesek életére való tekintet nélkül ki is erőszakolta. Készséges segítői voltak ebben az ezredbeli tiszték, altiszték és legénység, akik vakon bíztak benne és életüket is nyugodtan vetették oda, ha ő kívánta. Tudták, hogy inkább ő maga veszne el, minthogy a legutolsó emberét ok nélkül veszélynek tegeye ki.

Mikor az intézkedéseit keresztező különböző visszavonulási parancsokat nem győzte már visszautasítani s a rendetlenül visszavonulni akarók újból és újból felbomlással fenyegették a súlyos áldozatok árán tartott rendet, végül is egy géppuskát állíttatott fel a vonal mögött s azzal az est beálltáig

¹⁸ E székely eredetű tisztünk a nyugati harc téren halt meg spanyol-influenzában a visszavonulás alkalmával. Életében kendőzetlen igazmondása miatt sokan nem szerették, önzetlen igazságszeretete, félelmet nem ismerő kötelességteljesítése s egészen kivételes katonai képességei miatt még többen rajongtak érte, de ellenfelei és jóbarátai — ezt a halála után minden zavaró melléktekinet nélkül bevallhatjuk — egyek voltak a vele szemben ösztönösen érzett tiszteletben.

állandóan a vonal felett lövetett. Ezzel a helyükön maradásra és az elért helyzetben való beásásra kényszerítette embereinket, akik a szembejövő golyóknál százszor jobban respektálták a hátulról jövőket.¹⁹

Innen kezdve a további események teljesen az előre megállapított terv szerint s nagyobb veszteségek nélkül folytak le.

Az éjtszaka beálltával esőben és meg-megújuló ellenséges géppuskatűzben történt meg a védővonal részletes kijelölése, a századkötelékek és parancsnoklási viszonyok rendezése s a fensíkon levő századok telefonjainak összekötése, valamint a lövészárók nagyjában való kiásása. A következő két nap kölesönös tüzeléssel, néhány gyengébb ellentámadási kísérlet visszaverésével s az állások további kiépítésével telt el. Éjtszakánként egy cs. és kir. útászs század segítségével kiástuk a futóárkokat is és fokozatosan kivettük a jól kiépített állásokban feleslegessé vált századokat. Harmadnap éjtszakáján azután egy század — a harmadik zászlóalj egyetlen ép százada — szállotta meg a vonalat, felváltván a rohamban résztvettek közül még ott maradt egy-két századot. Ezzel a rohamban szerepelt századok valamennyien tartalékba kerültek — kivéve a géppuskásszázadokat — s esetleges megtelepítések elhárítása végett, a Limbavecina mögötti hegyvonulaton rendezkedtek be.

A vállalkozás vesztesége, a létszámmegállapítás tanúsága szerint, az egyes századoknál legénységben meghaladta a 40. tiszteknél elérte az 50%-ot.

Az áldozat azonban nem volt hiábavaló. Miközben mi a frontunkon álló ellenséges erőt magunkra vontuk, az ojtózi szorosban és Focsani előtt végrehajtott támadásainknak, nehéz munkával bár, de sikerült a frontot 5—8 km-rel előbbrevinniük.

Az események hatása alatt az oláhok augusztus hó 15-én feladták a Limba-Vecinát s a Chinusu irányában visszavonultak. Ezredünk harmadik zászlóalja azonnal üldözőbe vette a visszavonulókat s a két üldöző század járőrei estélig megtisztították a Chinusut az ellenség utóvédeitől.

Augusztus 16-án folytatjuk az üldözést. Járőreink a Chinusu és Slatinei közti kúpon ritka ellenséges vonalat jeleztek, amelyet három erősebb járőrrel sikerült veszteség nélkül elzavarnunk.

Innen kezdve minden terephullámon védővonalra bukkanunk. Ezek kezdetben egymástól 30—40, később 5—10 lépésnyire eső lövészödrökből állottak, amelyekben 2—5 napi élelemmel és nagyon sok lövészerrel ellátott egy-két lövész

¹⁹ Német—Deisler, i. m. II. 141. l.

szorongott. Az egyre erősödő védőállásokat — egy-két foglyot ejtve — előbb járőrökkel üritjük ki, majd rajvonalba fejlődnek századaink. Tűzérésünk hathatós segítsége nélkül s állandó ellenséges ágyú- és puskatűzben a védőállásokon keresztül való előnyomulás egyre nehezebbé vált s egyre nagyobb veszteséggel járt. Az oláhok úgyszólván minden talpalattnyi helyet szívósan védtek s folytonos ellentámadásokkal nehezítették meg az előbbrejutást. Állandó harc közben küzdöttük fel magunkat augusztus 17-én délelőtt a Slatinei tetejére, ahol elért bennünket a további előnyomulás beszüntetését s a védőállások kiépítését elrendelő parancs.

Augusztus 19-én azután az egész oláh támadófronton vége szakadt a mozgó háborúnak. Az oláhok nagy előkészülettel és még nagyobb reményekkel július második felében megindított támadása, a támadók túlsúlya, kitünő felkészültsége és időleges eredményei ellenére se úgy végződött, mint ahogy azt, az erőviszonyok mérlegelése alapján, az oláh hadvezérek kiszámították.

*

* * *

S ha az oláh hadtörténetírók ezeknek a harcoknak első szakaszát a legdicsebb emlékü oláh fegyvertények közt könyvelik el, mennyivel jogosabb büszkeséggel gondolhatunk mi vissza arra, hogy jóval kisebb erővel s jóval nehezebb körülmények között, meg tudtuk őket akadályozni támadásuk gyümölcsének learatásában s a marasestii áttörés csorbáját rövid idő alatt kiköszörültük. A Nyitra és az Ipoly mentén sok száz tót és palóc arca borul pirba és sok száz szív dobban meg önérzetes büszkeséggel, ha ezekre a harcokra visszagondol. Nemcsak azért, mert velük kapcsolatban Ófelsége távirati dícsérő parancsa a 82-es székelyek mellett a „vitéz 14-es honvédek“ teljesítményeit is külön kiemelte, hanem első sorban azért, mert az ezred ezt a dícséretet száz százalékgig meg is érdemelte. Habozás és ingadozás nélkül vetette oda magát Erdély határán az ellenség elé, hogy a magyar haza szent földjét élete árán is megvédje a megalázástól. Ezzel pedig minden dicsőségen felül el nem évülő jogot szerzett arra, hogy ezt az ezeréves földet a Vág mentétől Erdély havasáig a maga és ivadékai véréen vásárolt hazájának tekinthesse.

Miles Slovacus.